

Synode-indruk (oog en oor)

I. Oog.

Eindelijk zou het er dan van komen.

Ik had nog nooit een synode gezien en kreeg nu mijn kans.

In afspraak met m'n vrouw mocht IK naar den bidstond.

Sedert ik het ooggetuige-verslag van de opening van den Wereldraad in de Nieuwe Kerk te Amsterdam gelezen had, was de begeerte in mij ontwaakt een synode te zien. Dát was nog eens een kijkspel geweest! Daar waren ze binnengeschieden in paars en purper, in wit en zwart, in toga en stola, in kant en fluweel, aartsbisschoppen en bisschoppen, professoren en doctoren, patriarchen en archimandrieten, diakenen en subdiakenen, presten uit Noorwegen en predikanten uit Zuid-Afrika, één lange, fascinerende, kleurrijke, schilderachtige stoet, Gravemeijer met de doctorscappe voorop.

Zooiets hoopte ik nu ook te gaan zien en (in 't kerkelijke dan) iets te beleven, als de oude Romeinen in het amphitheater bij den intocht der gladiatoren.

Vol verwachting zat ik daar 's Maandagsavonds in de Zuidsingelkerk te kijken naar de deur van de consistoriekamer tot het groote oogenblik zou komen en de stoet plechtig zou binnenschrijven in de hiërarchische orde van de voedselheeren der kerk, „de weldadige heeren”: prae-adviseerende schoolarchen voorop, domineerende ecclesiarchen daarna, presbyters aan het eind. Als in een droom verzadigden mijn oogen zich reeds... Totdat plotseling de deur openging en een aantal menschen samendromde in het doophek. Voorop een, die voor verkeersagent speelde en met kort gebaar de banken aanwees, die voorzien waren van de aanduiding: LEDEN DER SYNODE.

Het is misschien heel erg — op die plaats en op zulk een tijd! — maar plotseling speelde me de melodie door het hoofd van: dat is de kleine man, die heele kleine man, die kerel met zoo'n doodgevoel confectiepakkie aan... Waren dat nou...? Door de andere deur kwamen er nog twee en achter me hoorde ik: „Schilder”, „Veenhof”.

Weg was de droom...

Ik was diep teleurgesteld.

Geén stijl!

II. Oor.

Toen begon de bidstond.

Dat was voor het oor.

En wat ik hoorde, hielp me geheel over de teleurstelling heen.

Ik vond daar den stijl der Kerk weer en begreep, dat de ware Kerk niet éérat door het oog, óók niet aan een hiërarchische uniformenshow te kennen is, maar dat zij alleen door het geloof herkend wordt aan haar trouw aan den HEERE.

Toen werd ik dankbaar voor de confectiepakkies. Die stijl was nog zoo kwaad niet. D. E. C.

geen door ons geleerd wordt, om met zijn eigen woorden te spreken „een volkomen afwijking is van onze belijdenis”.

Men zal zich te Rotterdam-Delfshaven en ook wel daarbuiten de leesportefeuilles herinneren, waarin deze stukken hebben gecirculeerd. Nu behoeven de heer Wilschut en ondergeteekende samen niet op zoek te gaan naar elkanders motieven. Wij vertrouwen van elkander dat die over en weer subjectief goed waren en zijn dan ook, ondanks pijnlijke, kerkelijke scheiding, persoonlijk en zakelijk goede vrienden gebleven. Dit neemt niet weg: deze zaken liggen hier kerkelijk tussen hem en de zijnen en ons vrijgemaakten in, namelijk de zaak van die verschrikkelijke kerkcheuring, waarvan wij beticht zijn en van die beweerde volkomen afwijking van de belijdenis. Ik twijfel er niet aan, of in tal van plaatsen in ons land liggen er soortgelijke, zeer concreet aanwijsbare obstakels. En zoolang die zaken zoo liggen gevoel ik niet de minste behoefte aan een conferentie à la Oosterbeek. Argumenten aan Schrift, Belijdenis en K.O. ontleend en dan ook weer schriftelijk, zoodat een ieder het lezen kan en mag, die hadden er al lang moeten liggen.

Een ouderling van den kerkeraad van deze drie heeren uit Rotterdam-Delfshaven hield me onlangs op straat staande en deelde mij mede, dat zijn kerkeraad na de actie van ds Bos in beweging was gekomen. Hij zeide tot mij: wij hebben tot elkander gezegd: wat kunnen wij voor die menschen (dat zijn wij, G.) doen? — Ach, in 1944 werden we met prof. Schilder, ds Knoop en tal van ambtsdragers en gemeentelieden hier, door de bindende besluiten van de meerderheid uit den kerkeraad practisch kaal en naakt aan den dijk gezet, zonder kerk of kerkezak. Noemt men ons nu „lidmaten van den Heere Christus”, zooals het in de verklaring van Oosterbeek heet, wel, dan moeten wij zeggen: wij waren naakt en gij hebt ons niet gekleed. Onze God heeft Vaderlijk en rijk voor ons gezorgd, anderen hebben ons geholpen, God vergelde het hun! Wat wij van U behoeven en vragen is niets anders dan: argumenten en nog eens argumen-

bedoelen wij dan zulke niet-gezegde dingen en zaken, die toch eenmaal gezegd zijn en gezegd blijven, totdat zij herroepen worden, voorts dan zaken, die terdege van belang zijn.

Daarom wil dit stukje een kleine bijdrage zijn om de tovenaars met hun slangen van ons erf te verdrijven en dat wel met den staf liefelijkheid, de liefelijkheid der waarheid die doet gedenken. Wij houden niet van slangen en gelooven niet in hun mogelijke metamorfose tot staven; zulke beesten moet men eenvoudig den kop verpletteren. Griezellige noodzaak.

Ik weet niet, of het toevallig is, maar ik trof in die lijst van deelnemers aan die Conferentie te Oosterbeek drie personen aan uit Rotterdam-Delfshaven. De plaats, waar een ontrouw deel van den kerkeraad destijds en tot vandaag toe heeft meegewerkt aan de schorsing en afzetting van hun emeritus dienaar des Woords, prof. dr K. Schilder, was dus wel rijklijk vertegenwoordigd. Ik las de namen van de heeren A. de Groot, ds Js van der Linden en J. Wilschut.

Met een verbazingwekkende vlugheid heeft prof. Schilder in De Reformatie van 16 October de verklaring van Oosterbeek reeds aan een principiële critiek onderworpen. Daarbij kwam weer aan den dag, dat ook nu in deze verklaring weer meer niet gezegd dan wel gezegd werd, zoowel dogmatisch als kerkrechtelijk. Met name mag het verbazen, dat die mannen van artikel 31, zooals ze in den volksmond vaak worden genoemd, dat artikel 31 te Oosterbeek blijkbaar zoo volkomen waren vergeten. Of was het een te heet hangijzer? Hoe dit ook zij, laat mij nu de genoemde mannen van Rotterdam-Delfshaven, de plaats die opeens zoo in actie gekomen is voor de hereniging, en de zaak zelfs al classicaal aan de orde stelde, den dienst bewijzen, hen te herinneren aan hetgeen door of ook namens hen in den achter ons liggenden tijd werd geschreven. Voorts heeft iedere lezer daarbij belang. Men vraagt tegenwoordig om vooral mondelinge samensprekingen. Persoonlijk ben ik juist zoo blij met al wat op schrift staat in die Prae-adviezen, Toelichtingen, Schorsingsbullen en voorts al die geschriften, getikt, gestencild en gedrukt, die ons beschrijven de dingen, die onder ons geschied zijn. Blij dan alleen daarom, dat geschreven stukken controleerbaar zijn en blijven. Wat is nu te Rotterdam-Delfshaven geschied en wat geschiedt daar nog?

Daar schreef de kerkeraad, die door de genoemde drie heeren wordt vertegenwoordigd, aan den onzen o.a. het volgende in Mei 1945: „het was niet mogelijk u te antwoorden, zonder uit te laten komen onze rechtshandhaving als Gereformeerde Kerk, en ook niet, zonder onze overtuiging uit te spreken, dat het door U aangerichte schisma een zondige scheuring is van het werk Gods, zooals dat in de Gereformeerde Kerken van Nederland openbaar was geworden”. Die emeritus dienaar des Woords, prof. dr K. Schilder, was dus geheel terecht als scheurmaker afgezet, volgens deze heeren.

In denzelfden brief kregen wij van dezen kerkeraad ook nog dit te hooren: „De kerk is geen vennootschap, en zij is geen vereniging, maar zij is de openbaring van het lichaam van Christus. Waar die kerk in getrouwheid, al is het met zwakheid, het Woord en de sacramenten dient, en de tucht handhaaft, is ieder schuldig zich bij die Kerk te voegen en te houden. Zij kan slechts hen, die zich van haar afscheiden, terugroepen tot de onderwerping aan het opzicht en de tucht van den Kerkeraad, waaraan zij eenmaal bij hun geloofsbelijdenis beloofd hebben zich te zullen onderwerpen”.

Even goed opletten: de kerk als de openbaring van het lichaam van Christus. Gij zult vragen: en wat zijn wij dan? Daarop antwoordde deze kerkeraad: „En daarnaast ontstaat een nieuwe gemeenschap, die wij als schismatiek, als scheurkerk moeten zien. Dit alles is zoo eenvoudig en vanzelfsprekend, dat men even de oogen uitwrijft als men in Uw uiteenzetting leest, dat Uw kerk pretendeert de wettige voortzetting te zijn van de vóór de scheuring ongedeelde Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Delfshaven. Die fictie moet voor de nuchtere werkelijkheid wijken”.

Wanneer nu schismatiek nog het bijvoeglijk naamwoord is, dat onlosmakelijk verbonden is met het zelfstandig naamwoord scheurmaker, en men houdt zich nog eerlijk aan de belijdenis in het Heilig Avondmaalsformulier ten aanzien van zulke scheurmakers, dan is dus een scheurkerk ongeveer hetzelfde als een synagoge des satans, zich niet verdragende met de kerk als de openbaring van het lichaam van Christus.

Is er sindsdien wat veranderd in dit opzicht? Allermat, de zaken staan van hun kant nog precies zoo als zij toen gezegd zijn. Wilt ge bewijzen?

De conferentiegeganger naar Oosterbeek, ds Js van der Linden, bespreekt in zijn kerkbode van 16 October j.l. „De oproep tot hereniging van ds B. A. Bos”. Volgens hem moet er komen een onderzoek naar „misverstanden en de motieven moeten worden bloot gelegd”. — Een mensch onderneemt heel wat om aan de klem der feiten zelf te ontkomen, in zijn poging om zwart wit te praten. Voor mijn besef hebben we aan de feiten meer dan genoeg en kan alleen God uitmaken, wat de motieven waren bij die handelende kerk-

menschen in 1943 en vervolgens. Het menschelek hart is arglistig, vandaar ons gebed: doorgrond mij en ken mijn hart o Heer, is bij mij een schadelijke weg, leid mij op den eeuwigen weg. Wie zou de afdwalingen verstaan. Reinig mij van de verborgene.

En verder schrijft ds van der Linden tegenover zijn mede-conferentiegeganger ds Bos, die volgens hem „eenvoudig de schuld dicteert” van ds v. d. Linden en de zijnen: „daartegenover meent de kerkeraad te moeten vasthouden aan de „zaakgerechtigheid” onzerzijds”.

Wat dat beteekent, die zaakgerechtigheid, weten wij uit het bovenstaande: de rechtshandhaving als Kerk van Christus tegenover de scheurmakers en hun gezelschap. Daarvan staat nu wel niets te lezen in de Uitspraak van Oosterbeek, doch de handhaving daarvan plaats je dan in je kerkbode „iedereen op zijne wijs”.

In 1946 stelde ds van der Linden de vraag in zijn brochure „Rondom de vervangingsformule van '46”: „Moet dat artikel 31 K.O. nu de hefboom worden om zich toch maar te blijven schrap zetten?” Het verbaasde hem toen, dat wij volgens hem het zwaartepunt van heel onze kerkelijke actie durfden verleggen in de vragen rondom artikel 31 K.O. (blz. 19 van zijn brochure).

In Oosterbeek hebben de aanwezige vrijgemaakten hem althans dezen dienst bewezen, dat namens hen in de uitspraken der Conferentie niets over hun handhaving van dat art. 31 K.O. behoefde te worden gezegd. Da van der Linden was bang voor een zwaartepunt, het werd in het geheel geen punt in deze uitspraken.

Bovenstaande, nog altijd geldende kerkelijke uitspraken van Rotterdam-Delfshaven waren uit 1945. In 1946 ontvingen wij van ds Smilde, verbonden aan den ontrouwen kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven, als degenen die eertijds ook aan hem kerkelijk verbonden waren, een door hem ambtelijk uitgesproken en op veelvuldig verzoek in druk uitgegeven preek over vraag en antwoord 54 van den Heidelb. Catechismus. Wij kregen daarin ten aanzien van onze zaaks-ongerechtigheid volgens hem en zijn kerkeraad, het volgende te lezen: „Die „Vrijmaking” van de Kerk is de binding aan de zonde. Wie meeging en nog meegaan wil, bedenke, dat hij het lichaam van Christus scheurt, die vergrijpt zich aan wat Christus liefheeft. Men scheurt en wekt op tot scheuring en men ziet de Kerk niet meer; alleen de eigen groep van gelijkgezinden. Hard gezegd, maar het moet gezegd. Want het is zoo verschrikkelijk”.

Wij zeggen weer: goed opletten: „De Kerk, het lichaam van Christus” en daartegenover een „groep van gelijkgezinden”, die de Kerk niet meer ziet”. En dan nog wat voor een groep! Het is volgens ds Smilde een allesbehalve fraai gezelschap, „fanatieke” lui, van wie volgens hem geldt: „men werpt vuil in de bron, waaruit men heeft gedronken”.

En nu Oosterbeek: laat ons samen den Heere bidden, danken en zingen. Naar dit ambtelijk getuigenis uit Rotterdam-Delfshaven: Smeitsche vuilsmijters en fanatieke kerkcheurders en bronvergiftigers, samen met Davidische, kerkgetrouwe putters uit de zuivere fonteynen des heils, in ononderbroken wederzijdse actie, heffen den Psalm aan en dat ad majorem Dei gloriam. Mensch, o mensch, wat doet ge toch!

Dit alles raakt wat men doorgaans noemt de kerkrechtelijke kwestie, ofschoon het juist zou zijn te spreken van de kwestie, rakende Schrift en Belijdenis in wat deze zeggen van de Kerk des Heeren, dus evenzeer dogmatisch als die andere inzake het Verbond der Genade en de betekenis der Sacramenten.

Ook over dit laatste liggen er in Rotterdam-Delfshaven de wederzijdsche schriftstukken. Het was de heer J. Wilschut, die in 1945 in een stuk, mede gericht aan de heeren A. Reyers en wijlen den heer P. C. v. d. Burgh, zijn standpunt uiteenzette onder den titel: „Het standpunt der bezwaarden inzake den kinderdoop is in strijd met onze belijdenis”. Zijn bezwaar was gegrond op een citaat uit een door mij destijds geschreven en gestencild stuk: „Waar het om gaat in het kerkelijk conflict”. Het aangevochten gedeelte was: „Die heilige doop beteekent en verzegelt aan dat zaad des verbonds het heil in Christus, en dat aan alle doopelingen zonder onderscheid”. De heer Wilschut eindigde zijn beschouwing, waarin hij naar hij zeide zich strikt had willen beperken tot een bespreking van deze geciteerde opvatting der bezwaarden met deze conclusie: „Wij vonden, dat het een volkomen afwijking is van wat onze belijdenis ons leert. En wanneer men — zooals de bezwaarden — het met de uitspraken onzer kerken niet eens is, behoort men graven in de dien ten tegen den Catechismus, tegen art. 33/35 der Geloofsbelijdenis, en tegen het Doopsformulier.” Daarop is toen door mij geantwoord met een tegen-betoog onder den titel: „Het standpunt der bezwaarden inzake de betekening en verzegeling van de belofte des Evangelies door de Sacramenten aan allen, die deze wettig in opdracht van God den Heere ontvangen, nader toegelicht en gehandhaafd op grond van Schrift en Belijdenis en in overeenstemming met de Gereformeerde Sacramentsleer”. Op dat stuk is nimmer eenig antwoord of ook maar bericht van ontvangst gevolgd. De eenvoudige feiten zijn toch evenwel nog deze, dat de heer Wilschut, onherroepen als zijn woorden daar staan, nog van oordeel is, dat het-